

ІНСТРУМЕНТИ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Тенденції останніх десятиліть в монетарних політиках багатьох країн світу свідчать про те, що центральні банки надають перевагу непрямим важелям впливу грошово-кредитної політики. Зважаючи на це, доцільним є теоретичне обґрунтування таких інструментів та систематизація поглядів на їх застосування.

Впроваджуючи монетарну політику, центральний банк може впливати як прямо, застосовуючи свої повноваження як головного регулятора грошових відносин, так і опосередковано, через застосування власного впливу на фінансовий ринок в цілому. Прямі важелі зазвичай пов'язані з встановленням або лімітуванням ціни (відсотків) на ринку, або обмеження обсягів (зазвичай кредитування), тоді як важелі непрямого впливу націлені на регулювання попиту та пропозиції на гроші. Перехід більшості монетарних режимів до інструментів непрямого впливу відбувся через те, що в умовах відкритого економічного простору та вільної конвертованості валют важелі прямого впливу виявилися неефективними. [1]

Найбільш поширеними інструментами прямого впливу центральних банків на грошово-кредитні відносини вважаються контроль відсоткових ставок, кредитні обмеження та пряме кредитування. На сьогодні такі інструменти застосовуються в окремих випадках, коли важелі прямого впливу не в змозі забезпечити достатній ефект, наприклад в кризових умовах. Однак, найбільш поширеними залишаються ринкові методи регулювання, серед яких виділяють облікову ставку, операції на відкритому ринку та резервні вимоги до банків.

Облікова політика центрального банку полягає у визначенні облікової ставки, за якою надаються позики комерційним банкам задля поповнення резервів. Через зміну даного відсотка регулятор змінює пропозицію грошей на ринку. Звертаючись до центрального банку за даними позиками, комерційні банки збільшують власні резерви, за рахунок чого можуть збільшувати також обсяг наданих кредитів в економіку, таким чином розширюючи пропозицію грошей. Сплата відсотків за позики у центрального банку зараховується до витратної частини, зменшуючи доходи таким чином. Задля зменшення пропозиції грошей центральний банк підвищує облікову ставку, що призводить до зростання відсоткових платежів і робить такі позики не вигідними для комерційних банків. Банки вимушені відмовитися від кредитування центрального банку та зменшити свої резерви, що у свою чергу зменшує кількість потенційно виданих кредитів та загалом пропозиції грошей. Якщо ж облікову ставку зменшують, комерційним банкам вигідно збільшувати резервні кошти за рахунок позик, в результаті розширюючи пропозицію грошей. [2]

Особливостями застосування облікової ставки можна назвати те, що фактична ефективність даного інструменту залежить від комерційних банків. Якщо регулятор знижує ставку, однак банки не беруть у центробанку позики, то даний інструмент не вплине значно на грошову масу. Водночас варто оцінювати і ставку за позики на міжбанківському ринку, оскільки якщо ставка позик на ринку є нижчою за облікову,

то комерційні банки будуть тяжіти до кредитування з альтернативних джерел. Також ефективність облікової політики є важкопрогнозованою, оскільки не можливо точно передбачити фактичну зміну пропозиції грошей через ефект мультиплікації, що здійснюється за допомогою збільшення або зменшення виданих кредитів в економіку. Ставка центрального банку здебільшого показує загальну спрямованість монетарної політики та динаміки попиту на банківські позики. Загалом зміна облікової політики часто є індикатором того, що політика грошового регулятора на ринку буде змінюватися.

Наступний інструмент тісно зв'язаний із обліковою політикою центрального банку. Відомо, що комерційні банки зобов'язані тримати певний обсяг резервних коштів на власних рахунках. Нормативний обсяг даних коштів встановлюється центральним банком, змінюючи даний норматив центральний банк може також повпливати на пропозицію грошей на фінансовому ринку. Збільшення норм призводить до того, що, банки вимушені збільшувати свої резерви шляхом продажу частини облігацій та часткового повернення позик. Через мультиплікативний ефект такі дії регулятора скорочують пропозицію грошей. Зворотній ефект досягається зменшенням норм резервування. Також зменшення резервних вимог призводить до активізації кредитування та інвестування банківської діяльності. Варто зазначити, що зазвичай нормативи резервування визначаються на тривалий термін та є досить стабільними. [2]

Регулювання резервних вимог вважається досить сильним інструментом впливу на грошовий ринок. Центральні банки використовують його з обережністю через те, що окрім значного впливу на грошову масу, збільшення норм резервних вимог може призвести до труднощів із запасами ліквідності у банків, що не мають достатньо коштів для їх поповнення. На сьогодні регулювання норм резервних вимог зазвичай застосовують для короткострокового впливу на банківську активність. Поруч із тим вміло застосовуючи окремі елементи механізму обов'язкового резервування, центральний банк може активізувати у банках процеси формування ресурсної бази на основі довгострокових депозитів та формувати портфелі цінних паперів за рахунок ОВДП. [3]

У розвинутих країнах інструмент резервування представлений системою мінімальних резервних вимог, особливістю якої є принцип платності. Оскільки на залишки на коррахунках у центральному банку нараховуються відсотки, даний інструмент стає ближчим до ринкового регулювання, за рахунок відсутності податкового характеру. Варто також відзначити, що практика застосування показує зниження ефективності даного інструменту в короткостроковій перспективі. Постійні зміни норм обов'язкових резервів та жорстке монетарне регулювання не дає потрібного ефекту. [4]

Найбільше на зміну обсягів грошової маси впливають операції на відкритому ринку. Такими операціями називають купівлю та продаж державних цінних паперів центральним банком на відкритому ринку, за рахунок чого центральний банк може збільшити або зменшити рівень банківських резервів і таким чином регулювати обсяги вільних коштів банків. В процесі купівлі державних цінних паперів у комерційних банків, обсяг їх резервів збільшується, при чому збільшується також і грошова маса через ефект мультиплікації. Процес продажу центральним банком цінних паперів дає

обернений результат. Комерційні банки купують у центрального цінні папери, зменшують свої резерви, скорочуючи фактичну пропозицію грошей на ринку. [2] Даний інструмент прийнято вважати найгнучкішим, оскільки його можна використовувати часто, а також з огляду на простоту виправлення помилкових операцій.

У той же час даний інструмент монетарної політики ефективний також більше у короткостроковому періоді, що дозволяє використовувати операції на відкритому ринку щоденно. Наслідки від операцій з цінними паперами є легкопрогнозованими та оперативно спостережуваними, на відміну від регулювання облікової ставки, центробанк є автономним при їх здійсненні, що значно спрощує досягнення необхідних цілей. Щоправда, опосередкований характер впливу від операцій центрального банку на відкритому ринку передбачає високий рівень розвитку ринку державних цінних паперів та його інфраструктури. Також серед особливостей даного інструменту необхідно виділити те, що його вплив не можна протиставити потужним немонетарним тенденціям, що робить його майже безсилим у кризових ситуаціях, більше того, таке застосування може призвести до дисбалансу грошово-кредитної сфери. Саме тому операції центробанку на відкритому ринку зазвичай використовуються в комплексі з іншими інструментами [5].

Як висновки можна зазначити наступне:

1. До традиційно використовуваних центральними банками ринкових інструментів належать облікова ставка, регулювання норми резервування та операції на відкритому ринку.
2. Фактична ефективність застосування облікової ставки залежить від попиту на позикові кошти центробанку та вартості позик на міжбанківському ринку. Зазвичай облікова ставка є індикатором напрямку монетарної політики.
3. Регулювання норм обов'язкових резервів є потужним інструментом впливу на грошову масу, однак завищені норми можуть призвести до проблем із банківською ліквідністю. На практиці норми резервування є досить стабільними та визначаються на тривалий час.
4. Найбільш гнучким та ефективним у короткостроковому періоді вважаються операції на відкритому ринку. Даний інструмент відрізняють простота прийняття рішень та швидкість і легка прогнозованість наслідків. Однак, для ефективного використання операцій із цінними паперами на відкритому ринку необхідною умовою є високий розвиток фінансового ринку. В умовах кризових явищ немонетарного характеру даний інструмент може розбалансувати грошово-кредитну сферу.
5. Очевидною вбачається необхідність комплексного застосування інструментарію монетарної політики для оперативного досягнення як короткострокових цілей, так і довгострокового стратегічного планування.

Список використаних джерел:

1. William E. Alexander. Adopting Indirect Instruments of Monetary Policy [Електронний ресурс] / William E. Alexander, Tomas J. T. B. Aliño, Charles Enoch. – 1996. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/1996/03/pdf/alexande.pdf>.
2. Чепінога В. Г. Політекономія [Електронний ресурс] / В. Г. Чепінога – Режим доступу до ресурсу: http://pidruchniki.com/1350082639853/politekonomiya/groshovo-kreditna_politika_derzhavi#52
3. Лобозинська С. М. Особливості застосування нбу резервних вимог у регулюванні банківництва [Електронний ресурс] / С. М. Лобозинська. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/natural/Nvuu/Ekon/2010_29_2/statti/64.htm.

4. Гурський Д. Ю. Особливості застосування обов'язкових резервів як інструмента регулювання грошово-кредитного ринку в Україні [Електронний ресурс] / Д. Ю. Гурський // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право.. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: [http://zt.knteu.kiev.ua/files/2014/5-6\(76-77\)/uazt_2014_5-6_21.pdf](http://zt.knteu.kiev.ua/files/2014/5-6(76-77)/uazt_2014_5-6_21.pdf).

5. Центральний банк та грошово-кредитна політика [Електронний ресурс] / [А. М. Мороз, М. Ф. Пуховкіна, М. І. Савлук та ін.]. – 2005. – Режим доступу до ресурсу: <http://banking.uabs.sumdu.edu.ua/images/department/banking/elektro/80.pdf>.

Тези підготовлено в рамках фундаментального проекту кафедри фінансів Національного університету «Києво-Могилянська академія» на тему «Методологія та економіко-математичний інструментарій оцінки впливу тіньової економіки та дисбалансів на ринку праці на фінансову стабільність та економічне зростання в Україні».

Сакал Д.В.

Студент 4 року навчання, НаУКМА

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Постійні зміни та нестабільність економіки України активізували процес пошуку напрямів удосконалення теорії і практики фінансового менеджменту з метою забезпечення суб'єктів господарювання ефективними інструментами фінансового управління [5].

На думку одного з експертів у галузі фінансового менеджменту Е. Хелферта, будь-який бізнес можна розглядати як взаємопов'язану систему руху фінансових ресурсів, викликаних управлінськими рішеннями [4].

Тому фінансовий менеджмент як інструмент управління є необхідний у сучасних умовах кожному підприємству, яке в умовах постійного зростання конкуренції бажає втриматися на ринку [6].

Практика свідчить, що жодне стратегічне або навіть і тактичне рішення менеджерів не буде виконане, якщо воно не підкріплено рухом фінансових ресурсів. Отже, від того, наскільки пов'язані між собою управлінські рішення та наявні фінансові можливості, залежать життєздатність і довготривалість бізнесу [4].

Фінансовий менеджмент – це система дій з управління формуванням, використанням та розподілом фінансових ресурсів, оптимізації їх обігу [3].

При побудові системи фінансового менеджменту доцільно виокремити такі фактори: 1) формування теоретичних засад побудови системи фінансового менеджменту, які слід розробляти, виходячи з потреб бізнесу; 2) урахування впливу нестабільної економіки; 3) забезпечення взаємодії систем бухгалтерського обліку та фінансового менеджменту суб'єкта господарювання [5].

Для забезпечення фінансового менеджменту підприємства має бути враховано такий параметр, як підвищення рівня кваліфікації фахівців, відповідальних за управління фінансами підприємств, та розробка якісно нових підходів до роботи фінансових служб [2].

Для вдосконалення безперервного функціонування підприємства, фінансові служби повинні постійно забезпечувати фінансовими ресурсами процеси виробництва й реалізації продукції, домагатися найраціональнішого використання фінансових ресурсів, а також забезпечення контролю за використання фінансових ресурсів. Причому цей контроль має бути безперервним і доповнюватися комплексним аналізом